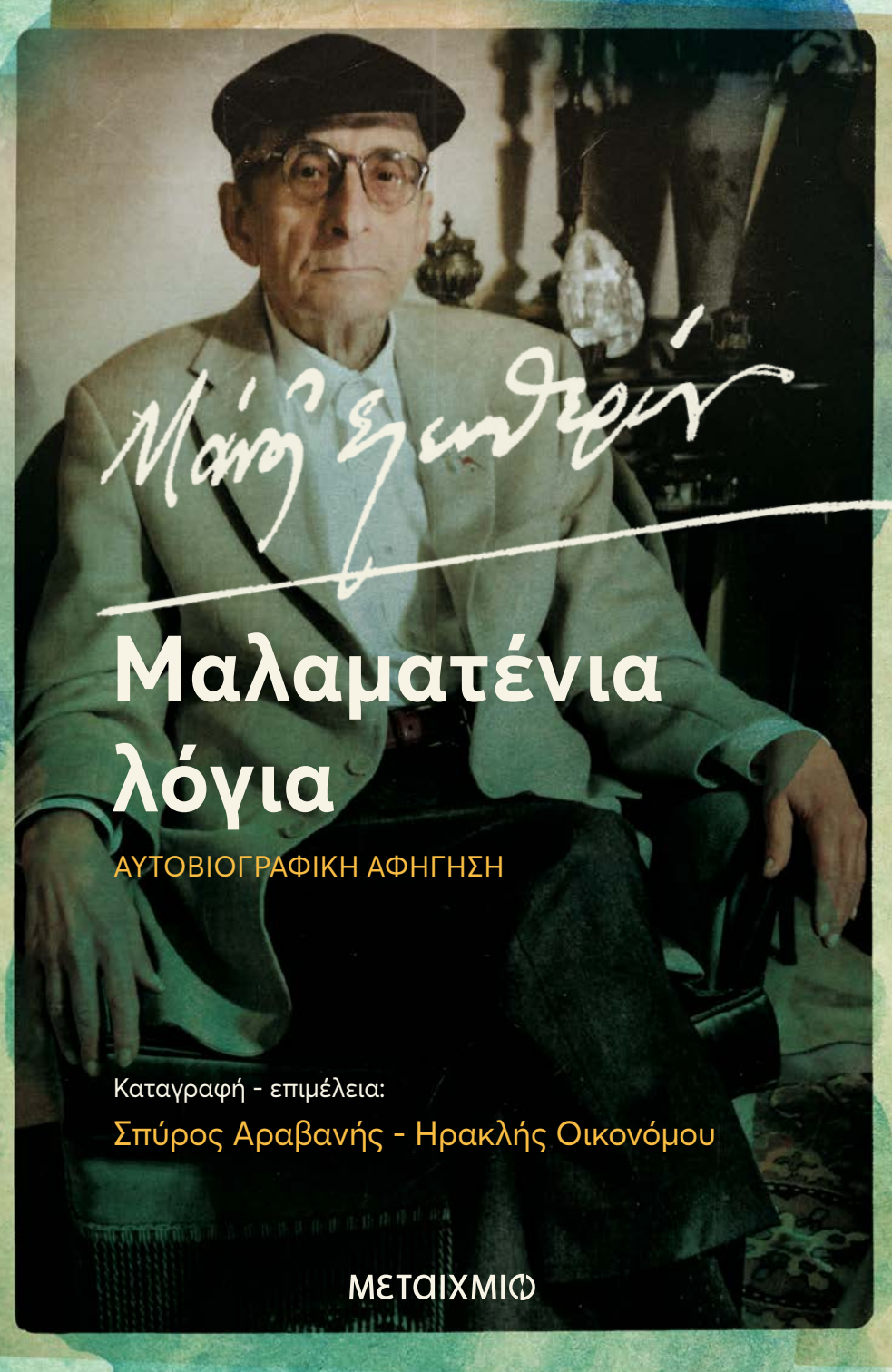

Μαλαματένιος

Μαλαματένια λόγια

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Καταγραφή - επιμέλεια:

Σπύρος Αραβανής - Ηρακλής Οικονόμου

ΜΕΤΟΙΧΜΙΟ

Σχέδιο Κυριάκου Ρόκου

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΗΜΟΥΝ ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΟΣ. Μια γυναίκα χωρίς πρόσωπο πρέπει να ήταν η μάνα του πατέρα μου. Φορούσε μακρύ καφέ φόρεμα. Τη θυμάμαι μέχρι το στήθος, το πρόσωπό της καθόλου. Ύστερα από λίγο καιρό πέθανε. Είναι η πρώτη εικόνα που έχω στη μνήμη μου. Όπως και η παρουσία του δεύτερου συζύγου της προγιαγιάς μου. Ήταν ψηλός, μάλλον, με παχιά μουστάκια. Καθόμαστε σε έναν τεράστιο κύλινδρο, μια μυλόπετρα. Όταν πήγα στη Σύρα ύστερα από χρόνια, την ξαναβρήκα. Σήμερα δεν υπάρχει. Ήταν έξω από το σημερινό Βιομηχανικό Μουσείο στην Ερμούπολη.

Γεννήθηκα Μάρτη του '38. Σε ένα μεγάλο σπίτι, διώροφο, νεοκλασικό, μέσα στην Ερμούπολη. Δεν υπάρχει σήμερα. Αργότερα η μητέρα μου αγόρασε ένα νεοκλασικό με έναν ωραίο κήπο, ένα από τα λίγα σπίτια με κήπο. Δεν έχει γκρεμιστεί, όμως έχει αλλάξει τελείως η πρόσοψη. Στον κήπο αυτό έχτισαν σπίτι. Η οδός τότε λεγόταν Βασιλίσσης Αμαλίας. Είχε αγοραστεί με καλά χρήματα, το 1940, με χρυσή δραχμή, όπως έλεγαν τότε, όχι χρήματα του πληθωρισμού, εντούτοις, επειδή ο νόμος Σοφούλη έλεγε

ότι από την 1η Απριλίου όσα σπίτια είχαν πουληθεί έπρεπε να επιστραφούν στους πωλητές, το χάσαμε. Εκείνα τα χρόνια, επί Κατοχής, ο κόσμος πουλούσε το σπίτι του για έναν τενεκέ λάδι ή δύο τσουβάλια πατάτες, να φάνε τα παιδιά τους. Μετά την Απελευθέρωση ήμαστε συνεχώς στα δικαστήρια. Ο τελευταίος δικηγόρος που είχαμε πέθανε πρόσφατα, Κώστας Κριτσίνης, ογδόντα εννιά ετών. Τον είχε βάλει ο πατέρας μου επειδή ήταν νεαρός δικηγόρος, φέρελπις. Ζούσαμε εκεί τότε δύο αδέρφια, εγώ με την αδελφή μου, Αγγελική, η μητέρα μου, η μητέρα της και ο δεύτερος σύζυγος της γιαγιάς μου. Πολλές φορές η γιαγιά μου έπιανε σπίτι αλλού. Στο σπίτι σπάνια έμπαιναν γειτόνισσες και φίλες της μαμάς μου. Ο κόσμος ερχόταν όταν υπήρχε γιορτή. Είχαμε μια παραδουλεύτρα, την Ελένη, και μια γυναίκα που ερχόταν και έπλενε τα ρούχα. Μια βασανισμένη γυναίκα. Είχε πολλά παιδιά.

Τον πατέρα μου τον γνώρισα μεγάλος, έξι χρονών πρέπει να 'μουν. Λόγω του πολέμου είχε αποκλειστεί στο εξωτερικό και δεν μπορούσε να έρθει στην Ελλάδα. Όταν επέστρεψε, το 1945, έμεινε μαζί μας μέχρι το 1952. Τότε γεννήθηκαν και τα άλλα δύο αδέρφια μου, ο Στέλιος και η Λιλή. Η μητέρα μου γεννήθηκε στη Σύρο και η μητέρα της επίσης. Ο προπάππους μου από την πλευρά της μητέρας μου

Η μητέρα του

ήταν ή Μυκονιάτης ή Παριανός. Η προγιαγιά μου ήταν από την Πάρο. Είχε έλθει στη Σύρο για καλύτερη τύχη, μαύρη τύχη, στα τέλη του 19ου αιώνα. Η μητέρα του πατέρα μου μαζί με όλη την οικογένειά της είχαν έρθει από τη Χίο – κι αυτοί στο τέλος του 19ου αιώνα. Ο πατέρας μου έχασε πολύ νωρίς τον πατέρα του και αναγκάστηκε από μικρό παιδί να πηγαίνει να εργάζεται. Αυτός ο παππούς πρέπει να ήταν από την Απείρανθο της Νάξου. Υπάρχουν πολλοί εκεί μ' αυτό το όνομα. Και όλοι γράφουν μαντινάδες. Αυτό σημαίνει ότι είχαν ξεκινήσει από την Κρήτη και πιο μπροστά από την Κωνσταντινούπολη. Πολλά μέρη, πολλά βάσανα. Για τον μαύρο επιούσιο.

Τη γιαγιά μου, τη μητέρα της μητέρας μου, την έλεγαν Ευαγγελία Αντωνοπούλου. Τη μαμά μου Ευδοξία. Τη βλέπω μέχρι και σήμερα, έρχεται καμιά φορά στον ύπνο μου. Ήταν πάντα κοντά στα παιδιά της. Τραγουδούσε, είχε καλή φωνή. Κάποτε, την περίοδο του πολέμου, ένας Ελληνοαμερικανός συγγραφέας, όταν ήταν νέα –εγώ ήμουν δυόμισι χρονών–, της είπε να καλλιεργήσει τη φωνή της. Και εκείνη διερωτήθηκε: «Να καλλιεργήσω τη φωνή μου; Τι πάει να πει “καλλιεργώ;”». Στον νου της καλλιεργούνταν τα χωράφια. Και είχε δίκιο. Είχε πράγματι ωραία φωνή. Και η γιαγιά μου είχε ωραία φωνή. Η αδελφή μου, Αγγελική, το 1978, έκανε μια εκπομπή

στο ραδιόφωνο και έβαλε τη γιαγιά μου και τραγούδ-
 ησε, εβδομήντα οκτώ χρονών γυναίκα. Είχε μια
 φωνή κοντράλτα. Η μητέρα μου έγραφε και ποιήμα-
 τα – τα έδωσε κάπου και χαθήκαν. Ζωγράφιζε κιόλας
 και έχω πολλά έργα της, λίγο τρομακτικά, εντελώς
 καφκικά έργα. Έγραψε και μια μικρή αυτοβιογραφία.
 Τη δακτυλογράφησα σε τέσσερα αντίτυπα και τη μοι-
 ραστήκαμε τα τέσσερα αδέρφια. Έχει και μια φοβερή
 τραγική σκηνή εκεί. Γνώρισε τον πατέρα της, παιδά-
 κι μια φορά, και αυτός δεν της έδωσε ούτε ένα δω-
 ράκι. Και τον ξαναείδε πια μεγάλη, ύστερα από εί-
 κοσι είκοσι πέντε χρόνια, την περίοδο της Κατοχής.
 Και τη ρώτησε μόνο: «Πώς περνάς;». Ο πατέρας της
 είχε αρκετά κτήματα και χρήματα, αλλά δεν της έδω-
 σε ποτέ τίποτα. Αλλά αυτή στα παιδιά της έδωσε τα
 πάντα.

Από τον πατέρα μου δεν θυμάμαι σχεδόν τίποτα
 από εκείνη την εποχή. Ήταν ένας ξένος. Τον απω-
 θούσαμε κι εγώ και η αδελφή μου. Δεν έχω αναμνή-
 σεις. Θυμάμαι μονάχα ότι του ζήτησα δύο φορές –στην
 τετάρτη δημοτικού ήμουνα– να με βοηθήσει σε μια
 διαίρεση, θυμάμαι σε ένα τραπέζι, όπου ήπια για
 πρώτη φορά μπίρα. Δεν έχω άλλες εικόνες. Δεν μπο-
 ρούσε να δουλέψει ο πατέρας μου, επειδή είχε κη-
 ρυχθεί «εις αφάνειαν», και όταν πήγε να ψηφίσει το
 '46, και αυτός και πολλοί άλλοι ναυτικοί είχαν δια-

γραφεί. Τότε είχε βγάλει διαταγή ο Ζαχαριάδης: «Αποχή από τις εκλογές». Ένα από τα πολλά θανάσιμα λάθη του Ζαχαριάδη, τη στιγμή που μπορούσε να έχει τουλάχιστον το 25% της ελληνικής Βουλής. Πιθανόν να ήταν της Μόσχας η διαταγή και την πλήρωσαν οι πολίτες. Έτσι, αναγκάστηκαν και πήγαν στους πολιτευτές του νησιού και τους είπαν: «Δεν μας αφήνουν να ψηφίσουμε, δεν μας βρίσκουνε». Οι περισσότεροι ήταν «αιρετικοί» αριστεροί από τότε και το 'καναν για να τιμωρήσουν για το λάθος του τον Ζαχαριάδη. Έστειλαν επείγον τηλεγράφημα στο υπουργείο Εσωτερικών. Η απάντηση ήρθε την ίδια μέρα, αλλά ήρθε αργά, όταν είχαν κλείσει οι κάλπες. Από τότε άρχισε ένα κυνηγητό της αστυνομίας. Ο πατέρας μου απαγορευόταν να εργαστεί οπουδήποτε και αν έβρισκε δουλειά, τον έδιωχναν ύστερα από μία βδομάδα.

Οι γονείς μου παντρεύτηκαν από συνοικέσιο. Δεν ευδοκίμησε ο γάμος. Οι σχέσεις τους δεν ήταν ευχάριστες. Αισθανόμασταν ότι υπήρχε ένας πόλεμος. Η μητέρα μου έγραψε πολλά πράγματα στην αυτοβιογραφία της. Πολλά που δεν φανταζόμασταν. Τρομακτικά.

Με τα αδέρφια μου είχα άψογη συνεργασία και αγάπη. Πρώτος ήμουν εγώ, μετά η Αγγελική, ύστερα ο αδελφός μου, ο Στέλιος, και τελευταία η Λιλή. Ο

Οικογενειακή φωτογραφία στη Σύρο

καθένας είχε τα δικά του. Η μεγάλη μου αδελφή έγινε ηθοποιός. Έχει γράψει και στίχους, κύκλους τραγουδιών με τον Θεοδωράκη, και είναι καλύτερη ποιήτρια από εμένα. Ο αδελφός μου έμαθε μουσική, έπαιζε στην μπάντα του Χαλανδρίου σχεδόν μέχρι το τέλος. Η μικρή σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών στο Παρίσι, έγινε ζωγράφος και ζει από αυτό.

1951, με τα αδέλφια του στη Σύρο

Η ιδέα να συγγράψουμε, συνομιλώντας με τον Μάνο Ελευθερίου, τη βιογραφική (μυθ)ιστορία του μας ήρθε όπως έρχονται οι ωραίες ιδέες. Τυχαία, μια αυγουστιάτικη βραδιά στις κοινές μας διακοπές, το 2010. Τον γνωρίζαμε ήδη μερικά χρόνια, έχοντας αναπτύξει μια φιλική σχέση. Τον ξέραμε όμως καλά, πολλά χρόνια πριν από αυτή τη γνωριμία, μέσα από το έργο του, που είχε σημαδέψει τη νεότητά μας. Όταν του αποκαλύψαμε, Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου, τις προθέσεις μας, δεν απάντησε τίποτα σαφές. Είπε μόνο: «Σας περιμένω την Κυριακή στις 10.30». Έτσι, για τα επόμενα τρία χρόνια συναντιόμασταν τα κυριακάτικα πρωινά, στο σπίτι του στο Νέο Ψυχικό, και εκείνος, καθισμένος στην πολυθρόνα του, ορμώμενος από τις ερωτήσεις μας, άφηνε αβίαστη τη μνήμη του να κυλάει σε τόπους όπου τον πήγαινε η ανάμνηση και το συναίσθημα.

// Θυμάμαι ότι έφευγα από το σχολείο και πήγαινα σπίτι μου για να γράψω το ίδιο ποίημα εκατό φορές. Είχα ανακαλύψει πώς να γράφω το ίδιο πράγμα με διαφορετικούς τρόπους, κάτι που μου έμεινε σε όλη μου τη ζωή. //

Η ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ
ΣΠΑΝΙΟ ΑΡΧΕΙΑΚΟ
ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ISBN:978-618-03-2603-1

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 82603